

Merike Estna: kui installatsioon läheb kogusse, siis pole see enam elus töö

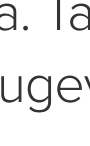
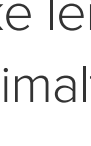
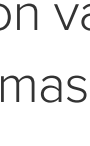

Merike Estna Autor/allikas: Prit Mürk / ERR

KUNST

Tõnu Karjaste
26.05.2024 08:35

 Kuula artiklit 16 min

Üle aastate avas Tallinnas, Temnikova & Kasela galeriis isikunäituse Merike Estna, kes on viimastel aastatel jaganud oma elu Eesti ja Mehiko, Tallinna ja Mexico City vahel. Intervjuusarjas "ID" ütles Estna, et võrreldes Mehhikoga on Eestis üsnagi lihtne kunstnik olla.

Alustamegi sellest näitusest. Räägi palun lähemalt, mida tähendab selle kummastav pealkiri "Peradam"?

See näitus on järg tänava aasta märtsis New Yorgis Margot Sameli galeriis toimunud näitusele. Siin on mõned muutused, kuid teema on sama ja paljud maalid on samuti New Yorgi näitusest Tallinna rännanud. Näituse nimi "Peradam" tähistab müütilist vääriskivi, mida on väga raske leida. Ta on nii läbipaistev, et teda on raske märgata, aga samas on ta ülimalt tugev. Seda leiavad vaid need, kes tõsiselt otsivad.

Sa oled siis leidnud?

(*Naerab*). Ei, see on pärit René Daumali allegoorilisest romaanist "Analog Mountain" (Le Mont Analogue. 1952), mis räägib ekspeditsioonist nähtamatu mäe otsa sürrealistlikul kontinendil. See näitus viitab mingil moel sellele raamatule, aga peamine algidee nende maalide juures oli lähituleviku maailm, kus kõik, mis praegu toimub või mis juba olnud, on segunenud mälestusteks koopajoonistena. Enamikul maalidest on kujutatud vaadet koopast välja, kus mitmesugused mälestused segunevad virrvarriks.

Platonistliku vaate kõrval on tulevik üsna intrigeeriv. Kas näed seda siis optimistlikult või pessimistlikult? Kui vaade on koopast välja, osutab see justkui väga traagilisele arengule?

Mulle tundub, et viimasel ajal olen rahulikum ja ei muretse selle pärast väga. Üldine foon on muidugi ärev, mingi hetk lugesin liiga palju The Guardiani ja seal antakse iga päev mingi eri variant sellest looduskatastroofist, mis meid tabab ja kuidas see kõik juhtub – Golfi hoovus läheb paigast ja nii edasi. Võib-olla ka see aitas kaasa nende maalide tekkimisele.

Aga siin peegeldub segu sellest, mis toimub loodusega ja ka üldiselt tsivilisatsiooniga, kuid samas on sellel kõigal rahulik, kindlasti positiivne noot. Kasvavad taimed, koopast väljas jalutab hobune...

Merike Estna ID Autor/allikas: Prit Mürk/ERR

Sa elad praegu ikkagi peamiselt Mehhikos, kust käid väljas teistes maailmalinnades – nagu Tallinn – näituseid tegemas. Kas Mehhikos on rahulikum elada kui Eestis?

(*Naerab*). Elame praegu jah Mexico Citys, mis koosneb mõnes mõttes nagu suurtest küladest. Iga linnaosa on nagu eraldi küla. Meie linnaosa, kus me elame, on Mexico City kohta ikka väga rahulik, ma arvan, aga Tallinnaga võrreldes mitte nii väga.

Kui elasin üheksa aastat Londonis, siis ma väga ei arvanud, et mind tabab koduigatsus, aga siin viimastes maalides on seda eriti tunda. Neid maale tegin päris pikka aega. Mexico Citysse kolisime eelmisel kevadel, enne elasime kahe koha peal, siin ja seal.

Neid maale hakkasin tegema augustis ja alguses olid Mehhiko asjad rohkem päevakorras – hobused ja kaktused –, aga mida aeg edasi, siis juba talvel tulid metsmaasikad ja piibelehed. See oli sujuv protsess. Minu maalid ongi kombinatsioon nii tehniliselt kui ka ideeliselt kontseptuaalsest ja intuiitivsest.

Kui järgin mingit ideed, siis tehniliselt on mulle oluline, et pildid on üles ehitatud mingitest mustritest või tehnilistest võtetest ja samas on mingi osa teostusest hästi intuiitivne, näiteks värvide valik. Sama käib ka mingite teatud elementide kohta. Põhiidee on paigas ja siis ma lasengi end kanda selle päeva tunnetel.

Seda on alati huvitav jälgida su näitustel ja su tööde juures, et kuhu see hoovus on parasjagu sind viinud. Rütmilisus ja joonte mäng on üks asi, aga värvitaust ja see, milline keskkond moodustub, on kõitev. Maalikunsti ajaloos on paljudel meistritel teatud värviperioodid, nii ka sul?

Jah, mind mõjutab keskkond väga palju. Need praegused maalid on väga intensiivsed, seda just selle pärast, et Mehhiko erineb nii palju kodusest Eestist. Siin on ikka mõnus ja rahulik... (*Naerab*). Noh mõlemad on tegelikult mõnusad keskkonnad, aga hästi erinevad.

Võib-olla ikkagi see looduse igatsus on määrav, see värske mereõhk näiteks. Võtame kasvõi pargid. Mexico Citys on ka linnapargid nagu rohkem lõbustuspargi moodi. Me kodu lähedal on üks väiksem ja üks suurem park. Vahepeal tundub, et suuremasse parki ei saa lapsega üldse minna, sest seal on tema jaoks nii palju kiusatusi – saab väikese autoga sõita, tuhanded mänguasjad, õhupallid, jätätis... Kui käid lapsega, siis sa ei saa seda lubada, et lähed lihtsalt parki loodust nautima, vaid sa pead kogu aeg raha välja andma. Muidugi, on ka teistsuguseid parke, aga neid on vähem, ja kui on päris suured nii-öelda metsapargid, kus on suur ala, rahulik ja vähe inimesi, siis peab jälle vaatama, et lapsega kahekesi võibolla ei läheks liiga eraldatud kohta, sest see ei pruugi olla piisavalt turvaline. Ikka onga veidi teised teemad.

See turvalisuse keskkonnast väljumine on võib-olla ka see, mis kunstnikke Mehhiko juures paelub, seda on nimetatud ka uue aja Berliiniks. Seal saad ilmselt kogeda mitut asja samal ajal, ühelt poolt soodsad hinnad, päike ja igavene suvi, teisalt sa ei saa kunagi kindel olla, et mõni noamees sind nurga taga röövida ei kavatse. Võib olla see ongi see *chill* ja *thrill*, mida sealt otsitakse. Kui sa seal oled, kuivõrd on tunda seda rahvusvahelist kunstnike ja muude loovisikute kontsentratsiooni või hakkab see üle minema?

Kindlasti on seda tugevalt tunda aga nüüd, kui olin tõsiselt ametis selle näitusega ja selle näitusesarjaga, ning pealegi on mul vaja aega veeta ka oma väikese lapsega, siis pole ma eriti jõudnud neile arvukatele avamistele. Olen veidi nagu eemale jäänud.

Sealjuures olen ka liikunud veidi mujale nende maalidega, pärast seda Kai näitust ("Muld ei hoiä meie armastust", 2022) tekkis mul samasugune olukord kui 2014. aastal peeti Kumu näitust ("Merike Estna ja mina kui maal"). Need on mõlemad suured näitused, mille jooksul saab läbi töötada mitmeid installatiivseid variante, kuid pärast seda tahakski rohkem keskenduda lõuendile.

Peale selle olen liikunud tagasi rohkem selgema narratiivi ja figuratiivsema maali poole, ning see on olnud ka natuke aeganõudvam. Nii et see aasta ongi läinud rohkem tööle keskendumisele. Elad küll suurlinnas ja käid näitustel, aga argielu tähendab ikka liikumist stuudio ja kodu vahel.

Põnev on kuulda, et liigud tagasi narratiivsuse poole ja tahad oma töödesse rohkem jutustavaid elemente põimida. Seni on mulle jäänud mulje, et pigem lood enne keskkonna ehk et pooldad hoopis seda, et vaataja loob ise oma jutustuse sellest, mida ta endas kannab, sinu loodud keskkonnas. Narratiivsete elementidega annad selle loo siiski talle mingil määral ette.

Jah, ma arvan, et see on üks mõõduv periood. Eks see ole seotud ka Mehhikoga. Seal on rohkem sellist teatud müstilisust, pealegi kõik on väga intensiivne ning elu ja kultuur ikka hoopis teistsugused. Kogu see turvateema näiteks, sellest turvalisuse mullist väljas olek.

See ei pruugi olla see, et võid nurga taga kuuli saada, mis on meie linnaosas väga ebatõenäoline. Pigem ilmneb see tavalisemates asjades, näiteks paljudes autodes ei ole tagaistmel turvavööd, või näiteks see, et meil on lapsele ostenud küll spetsiaalne turvatool, aga Mehhiko vanaema paneb ta selle kõrvale istuma. Ehk siis see üldine suhtumine turvalisusse on teistsugune, seda on isegi raske mõista.

Mu abikaasa teeb nalja, et mehhiklased ei pea turvavööd kasutama, kuna mehhiklased ei sure. Suhtumine ohtu või ohutunne on seal teistsugune, võib-olla just selle pärast, et reaalselt on seda ohtu ka palju rohkem. Kui elad teadmisega, et kuritegevus su riigis on siiski üpris kõrge ka kogu maailma mastaabis, siis ei keskendu enam nii palju sellele turvalisusele või sellele hirmule. Tuleb elada pigem hetkele.

Meie kardame siin pommi ja Vene impeeriumi rünnakut. Mehhikos elades näib see hirm vist olematuna?

Jah, kogu see Venemaa ja sõjateema on sedavõrd kaugel, inimesed aduvad seda hoopis teistmoodi. Võibolla selle pärast on ka mul endal veidi kergem olnud.

Merike Estna ID Autor/allikas: Prit Mürk/ERR

Kunstniku töö koha pealt, kas seal olles avaneb ka rohkem võimalusi? Muidugi olid juba ka enne rahvusvaheliselt tuntud, kuid kas seal olles on lihtsam oma näitusetootlusi teha või sind otsitakse niigi üles?

Raske öelda, sest Eestis olen ma tuntud, Mehhikos olen näituseid teinud alates 2016. aastast. Alguses sinna minnes tundub, et kõik on hästi lihtne – inimesed on väga sotsiaalsed ja kõik justkui sujuks väga lihtsalt. Päkema aja peale saad aru, et sealgi on kohalike kogujate skeene, kes eelistavad kodumaist Mehhiko kunsti neile välismaa kunstnikele, ka on Mehhikosse kolinud. Ma arvan, et Eestis on ikka üsnagi lihtne olla kunstnik.

Teil on abikaasa Jaime Lobatoga ka kahepeale üks kunstiprojekt (Hasanlu Armastajad), mille üht tulemust, kokkupressitud autokeresid, saab siinsamas, Temnikova ja Kasela galerii ees näha. Kas see projekt on praegu pausil?

See on olnud pausi peal jah, nii kaks ja pool aastat juba. Aga seda mitte selle pärast, et me ei tahaks koos teha, vastupidi, meie koostöö oli väga mõnus just seetõttu, et oleme erinevad nii inimestena kui ka kunstnikena. Kui mina olen hästi visuaalne, siis mu abikaasa töötab pigem heli, bioloogia, matemaatikaga. Põnev on see tulemus ka endale, kui pörkuvad või saavad kokku need erinevad vaated ja maailmad.

Eks see paus ongi tekkinud ajapuuduse tõttu, sest vahepeal sündis laps ja ta veel ju väike, siis see koostöö on liikunud pigem sinna valda. Kindlasti see millalgi jätkub, need kutsuturid siin saidki siia eelmise näitusega seoses ("Borderlessness", 2021).

Needki osutaks justkui mingile tuleviku düstoopiale?

Jah, väga paljudes mu töödes on olnud samasugune element või vaade. Siin tuleb see eriti teravalt välja. Küsimus, mis meist jääb järele, meist kui ühiskonnast.

Kas Mehhikos suhtutakse sellesse samasuguse murega kui meil, kui ajakirjandust jälgida? Ilmselt on seal näiteks prügiprobleem meiega võrreldes hoopis teravam?

Kahjuks ma kohalikku pressi väga palju ei jälgi, kuna mu hispaania keel on veel väga keskine, turul saan käidud ja lihtsamad asjad aetud, aga üldiselt tundub küll, et poliitilised probleemid – nagu korruptsioon – on esiplaanil. Ma poleks ausalt öelda kunagi arvanud, et elaksin sellises metropolis.

Merike Estna ID Autor/allikas: Prit Mürk/ERR

Oled esinenud ka paljudel rahvusvahelistel näitustel ja messidel. Kui palju su töid on läinud teistesse kogudesse?

Erakogudesse on ikka läinud väga palju, suurematest muuseumidest läks Kiasmasse just siis, kui mul eelmine näitus siin avati, aga ma ise seda üldiselt väga palju ei jälgi.

Mul ei ole see nii oluline, kuhu nad lähevad, mulle on oluline neid teha ja teha näituseid. Näitus on minu jaoks mingi etapi lõpptulemus. Muidugi ka see on mulle oluline, et mu tööd mingil hetkel kuhugi edasi läheksid, sest ega ma neid endale ei taha koguda. Aga see, kuhu nad konkreetsetelt lähevad, see mind nii väga ei huvitagi.

Sinna ma sihingi, üks asi on see agendi omamine, ma ei tea, kas sul on või ei, teine aga see, et kui sul on olnud sellised ühte ruumi kujundava keskkonna tööd, siis on neid keeruline mingil kogul omandada?

Nojah, kui mul oli 2014. aastal Kumu näitus, siis sealt läks üks suur ruumiinstallatsioon Kumusse ja see on olnud väljas vist ühe korra. Eks see ole keeruline, muidugi. Mind huvitab ka see, et sellised tööd jääksid elavaks, et nende ülesehitus sõltuks pigem ruumist. Kumusse andsin samuti kaasa juhised, mille kohaselt teha tööd erineval viisil installaiera, aga eks ta on veidi keeruline teema.

Mõnes mõttes on ju hästi hea meel, kui läheb installatsioon kogusse, samas minu kui kunstniku jaoks töö justkui sureb selles ajahetkes või muutub ajalooks. See pole enam elus töö, ehkki seda eksponeeritakse samadel põhimõtetel, samadel tingimustel ka järgmisel korral, aga see installatsioon enam edasi ei arene.

Kui olen püüelnud sellise elusa teose poole, siis midagi läheb siin hiljem sellises seoses kaduma. See kogu, muuseumikogu eriti, jäädvustab ikkagi selle ajahetke, seda on ikkagi raske muuta sealjuures.

Sealt siis tuleb ka see, et selle ühe teose kontseptsioon elabki vaid selle ühe näituse ajal, pärast seda võib selle kuhugi minevikku kirjutada?

Siis ta muutub jah. Ma olen oma lõuendile maalitud maalidesse suhtunud nagu pintsillöökidesse. Üks näitus koosneb erinevatest maalidest, mis moodustavad terviku. Nad saavad liikuda edasi teise maali või teise installatsiooni sisse, kus nad hakkavad rääkima võib-olla hoopis mingit teist lugu, olenevalt sellest, mis nende kõrval on. Kui seda enam ei toimu, siis muidugi salvestuvad nad ainult selles hetkes, milles nad on, mis on nagu hea ja ka kurb samal ajal.

Siis sul kui kunstnikul ka endal huvitav vaadata, kui su töid eksponeeritakse mingis teises kontekstis.

Jah, võib-olla väiksemate töödega on isegi lihtsam, kui ta läheb kogusse ja on kureeritud näitusel, siis tekib dialoog teiste töödega ja ta on jälle mingis diskussioonis, elab oma elu. Suurema installatsiooniga on segune protsess raskem.

Merike Estna ID Autor/allikas: Prit Mürk/ERR

Mis neist autoskulptuuridest siin mere ääres võib edasi saada?

Eks nad siin oota oma aega, võib olla jäävad siia ootama seda Golfi hoovuse seiskumist.

Kui nüüd veel selle värske näituse juurde tagasi tulla siin Temnikova ja Kasela galeriis, siis kauaks ta üles jääb ja kuidas lõpeb?

Üles jääb ta 30. augustini ja on ka mõte näitus lõpus nii-öelda aktiveerida, aga see on veel lahtine, mis siis täpselt saab.

Sul on olnud ka soolohitt "Punane heeringas", seda sa enam ei korda?

Seda enam ei tee, seda sai palju tehtud, ja seal olid ka joogid, mida pidi kõrtega jooma, see kõrte teema ka ammendas ennast. (*Naerab*). Seda ei ole jah plaanis kasutada.

Etenduse pool on sul aega ajalt tulnud ikka esile.

Jah, mind huvitab see elusoleku hetk. Töö sisenemine ellu, nagu töö oleks elu osa. Et teos ei oleks mitte ainult steriilses galerii- või muuseumiruumis eraldiseisev väärisobjekt, vaid see, mis juhtub siis selle maaliga, kui ta saab siseneda ellu. Mis juhtub sellega, kui ta on osa argipäevast.

Sellised teemad on mind huvitanud, aga sel näitusel on seda võibolla vähem. Siin on maalid lõuenditel ja selline suletum ruum, lõuendi kitsas ruum, hakkas mind huvitama pärast Kai näitust.

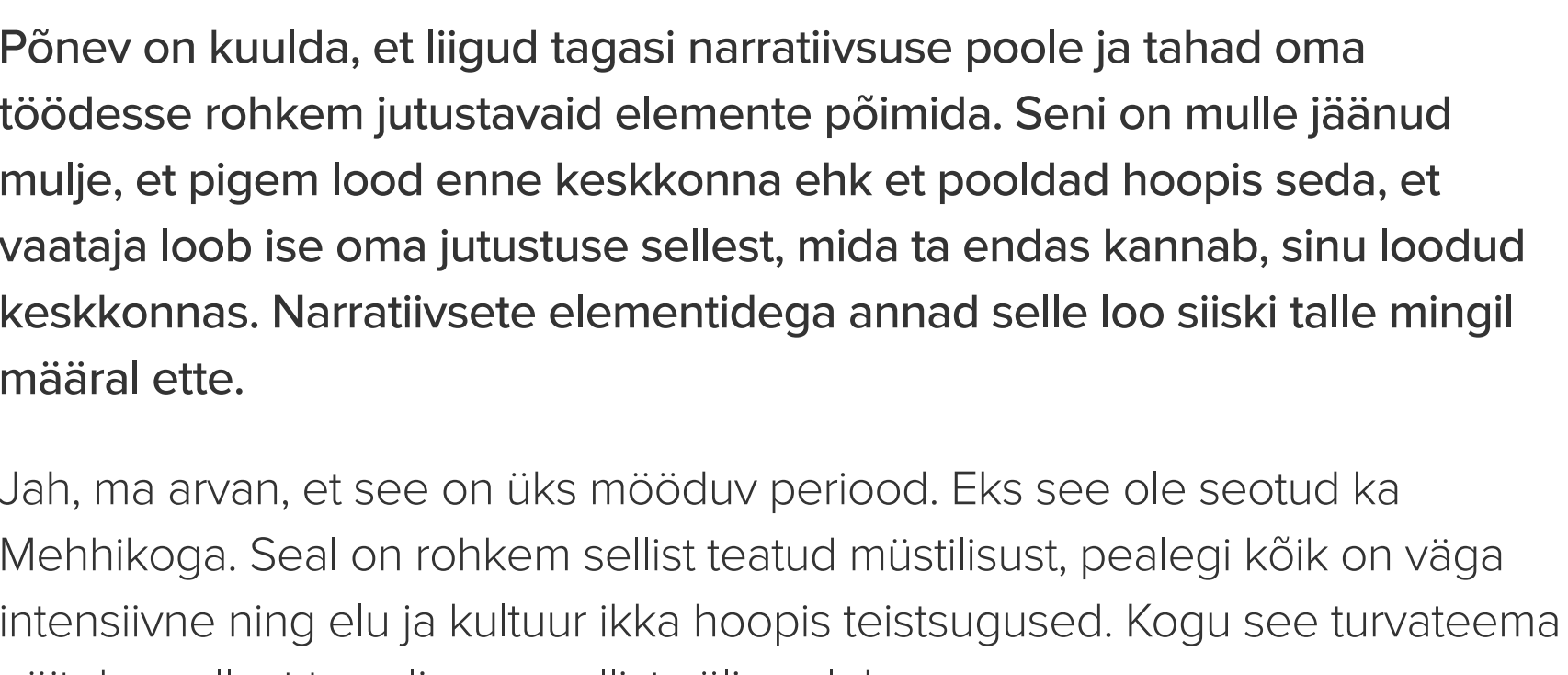
Su loomingu kohta on öeldud ka seda, et otsid viisi, kuidas siduda omavahel traditsiooniline käsitöö ja maalikunst, neid on isegi vastandatud nagu maalikunst kaaluks pigem meestele ja käsitöö siis naistele. Oled selle vastandusega kuulu?

(*Naerab*). Kindlasti mitte. Mind ongi käsitöö väga huvitanud, see visuaalkeel pärineb mu maalidel ju käsitööst. Mustrid ja traditsioonilise käsitöö või dekoratiivkunsti võtted, mida kasutan, tulenevadki mõttest, et seal seda vastuolu ei ole. Ja miks see üldse mind alguses huvitama hakkas, tuleb tagasi mõelda lapsepõlvele, mil veetsin koolivaheajad tihti vanaema juures maal. Ta oli usklik, luteri usku, ja mu vanaema armastas öelda: käed rüpes istuda on patt. Ja iga kord, kui ta istus, ta tegi ka käsitööd. See on meie kultuurile väga tavaline, ma arvan, et naised teevad kõigi teiste tööde ja tegemiste vahepeal veel ka käsitööd.

Huvitav on sealjuures mõelda, kuidas see visuaalkeel sai tõrjutud meie maalikunsti traditsioonist. See on nüüd aja jooksul paljuski muutunud, isegi sellest ajast, kui mina hakkasin maalima ja maali õppima, aga see mõte on mulle jäänud siiaamaani ning on kindlasti hästi oluline nüanss mu tööde lugemise juures.

Sa ise vabal ajal ei võta kudumisvardaid kätte?

Ei. Ma ei ole ka seda usku. Tegelikult olen ma päris hea puhkaja. Pean end heaks töötegi jaoks ja ka heaks puhkajaks, mul on need kaks asja kenasti kokku saanud.

Kultuuriportaali intervjuusari "ID" võtab igaal pühapäeval fookusesse ühe huvitava kultuuritegelase ja vaatab koos temaga Eesti kultuurimaastikku.

Toimetaja: Kaspar Viilup

Allikas: "ID"